

Andriy Oliynyk

Proklamacja „obfitego odkupienia” (Ps 130, 7) w posłudze kaznodziejskiej bł. męczennika o. Zenona Kovalyka CSsR (1903–1941)

Studia Redemptorystowskie nr 12, 237-248

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Andriy Oliynyk CSsR
Uniwersytet Katolicki – Lwów

**PROKLAMACJA „OBFITEGO ODKUPIENIA”
(Ps 130, 7) W POSŁUDZIE KAZNODZIEJSKIEJ
BŁ. MĘCZENNIKA O. ZENONA KOVALYKA CSsR
(1903–1941)**

Słowa kluczowe: Zenon Kowalyk CSsR, redemptoryści, Ukraiński Kościół Greckokatolicki, odkupienie, prześladowania, duszpasterstwo, kaznodziejstwo

Keywords: Zenon Kowalyk CSsR, Redemptorists, Ukrainian Greek-Catholic Church, redemption, persecution, pastoral care, homiletic

Schlüsselwörter: Zenon Kowalyk CSsR, Redemptoristen, Ukrainische Griechisch-Katholische Kirche, Erlösung, Verfolgung, Seelsorge, Verkündigung

W dziele Odkupienia, którego dokonał Jezus Chrystus, znalazła urzeczywistnienie miłość Boga do człowieka skazanego grzechem. Bóg zesłał na ziemię swojego Syna, aby wyzwolił ludzi z niewoli grzechu i szatana oraz przywrócił im pierwotny stan życia w harmonii z Bogiem (1 J 3, 5). Ową misję pojednania człowieka z Bogiem Chrystus wypełnił w sposób doskonały (Ga 3, 13), niosąc ludziom przebaczenie i uwolnienie od zła i śmierci (Rz 3, 9–15). O takiej możliwości odkupienia wspominają już biblijne księgi Starego Testamentu (Ps 111, 9; 130, 7). Natomiast Kościół Nowego Przymierza nieustannie komunikuje ludziom prawdę o Odkupieniu w Chrystusie Jezusie, gdyż od tego zależy zbawienie świata.

Do wypełniania tego zadania w Kościele powołane zostało Zgromadzenie Najświętszego Odkupiciela, które już od prawie 300 lat służy Kościołowi i ludziom żyjącym na wszystkich kontynentach. Jednym z najważniejszych środków jego realizacji redemptoryści uczynili ambonę, aby poprzez kazania, homilie, rekolekcje, a zwłaszcza misje ludowe nieść ludziom Dobrą Nowinę o obfitym Odkupieniu w Jezusie Chrystusie.

Wśród redemptorystów należących do Ukraińskiego Kościoła Grecko-Katolickiego ważną postacią był bł. Zenon Kovalyk (1903–1941)¹, który w swoim przepowiadaniu kaznodziejskim gorliwie nauczał słuchaczy o Odkupieniu Chrystusowym. Doskonale służyły temu jego talent oratorski i osobiste świadectwo. O jego zaangażowaniu w głoszenie obfitego Odkupienia świadczą jego kazania i homilie, które zachowały się na piśmie. Można w nich odnaleźć teksty mówiące o cierpieniu i śmierci Jezusa, odzwierciedlające znaczenie i wagę „dramatu” zbawienia człowieka. Rozważania o. Kovalyka o Najświętszej Bogarodzicy Maryi odsłaniają przed słuchaczem Jej relację z Synem Odkupicielem oraz ukazują Jej udział w Jego zbawczym dziele, będący konsekwencją Jej pozytywnej odpowiedzi na otrzymane od Boga powołanie do bycia Matką Syna Bożego. Tematykę Bożego Odkupienia męczennik ukraiński porusza także w swoich przemówieniach dotyczących Eucharystii, w których zachęca słuchaczy do korzystania z owoców dzieła dokonanego przez Jezusa Chrystusa, co staje się możliwe poprzez godne uczestniczenie w Uczcie Eucharystycznej – Boskiej Liturgii.

1. Odkupienie jako wiodąca idea w kaznodziejstwie redemptorystów

Dokonane przez Jezusa Chrystusa Odkupienie jest aktem jednorazowym, mającym obiektywną wartość. Ale z drugiej strony, jest to także wydarzenie dynamiczne, którego skutki nie są ograniczone przestrzenią i czasem. W związku z tym musi być nieustannie komunikowane, aby każdy chrześcijanin doświadczył go w życiu. Wtedy staje się rzeczywistością subiektywną, tzn. osobistą dla

¹ Błogosławiony męczennik o. Zenon Kovalyk CSsR urodził się 18 sierpnia 1903 roku w wiosce Ivachiv Horishnij niedaleko Tarnopola w pobożnej rodzinie rolników Hryhoriya i Mykhaýlyny. Po ukończeniu studiów przez krótki czas pracował w rodzinnej wiosce jako nauczyciel w szkole. W 1925 roku wstąpił do nowicjatu redemptorystów. Studia filozoficzne odbył w Louvain, a teologiczne w Beauplateau. Po ukończeniu sześcioletnich studiów w Belgii otrzymał w 1932 roku święcenia kapłańskie i do 1936 roku pracował jako duszpasterz w parafii redemptorystowskiej w Stanisławowie (aktualnie Ivano-Frankiv's'k). W latach 1936–1939 jako duszpasterz w Kowlu regularnie przeprowadzał misje ludowe w różnych parafiach greckokatolickich. Po wkroczeniu wojsk bolszewickich na tereny Ukrainy Zachodniej w 1939 roku został skierowany do Lwowa, gdzie pełnił obowiązki ekonoma klasztoru. Wtedy to władza sowiecka zabroniła mu głoszenia misji parafialnych. O. Zenon nie przestał jednak odważnie głosić kazań w cerkwi klasztornej we Lwowie, często poddając ostrej krytyce zachowanie i nowe „porządki” zaprowadzane przez władzę bolszewicką. Dlatego został aresztowany przez organy bezpieczeństwa w nocy z 20 na 21 grudnia 1940 roku, po czym spędził pół roku w więzieniu lwowskim. Poniósł śmierć męczeńską przez ukrzyżowanie na ścianie więziennej, czego dopuścili się bolszewicy 23 lub 24 czerwca 1940 roku, bezpośrednio przed inwazją wojsk hitlerowskich na Lwów. Kiedy 29 czerwca 1940 roku wojska niemieckie wkroczyły do Lwowa, otwarto więzienia, aby dokonać identyfikacji ciał zabitych więźniów. Niestety, ciała o. Kovalyka, jak i wielu innych, nie udało się zidentyfikować. O. Zenon Kovalyk razem z innymi męczennikami ukraińskimi został beatyfikowany 27 czerwca 2001 roku przez Jana Pawła II podczas jego pielgrzymki apostołskiej na Ukrainę; P. Chorniy, *Działalność apostołska bł. Zenona Kowalyka*, „Studia Redemptorystowskie” 5 (2007), s. 54–59; *Некролог Львівської Провінції Згромадження Редemptористів*, red. P. Піх, Львів 2013, s. 57.

każdego chrześcijanina². Dlatego całe duszpasterstwo Kościoła, zwłaszcza przepowiadanie, winno być ukierunkowane na zaproszenie wiernych do otwarcia się na dar Bożego Odkupienia.

Założyciel Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela św. Alfons de Liguori (1696–1787) wypracował cele, zadania oraz strategię rozwoju swojego instytutu zakonnego, z uwagi na jego członków, którzy powinni być kontynuatorami misji Chrystusa Odkupiciela. Syn Boży, kierując się miłością, zanurza się w ludzką nędzę, aby dać ludziom udział w Bożym bogactwie³. To samo winni czynić synowie św. Alfonsa, dążąc do tego, aby ich działalność przeniknięta była duchem Chrystusowego Odkupienia. Duchowość redemptorystów powinna znaleźć swoje urzeczywistnienie w ich posłudze duszpasterskiej oraz ewangelizacyjnej⁴.

Charyzmatem redemptorystów w Kościele jest praca duszpasterska oraz misyjna wśród ubogich i potrzebujących. To im Bóg obiecuje „obfite Odkupienie” (Ps 130, 7). Z uwagi na to redemptoryści od początku głoszą je szczególnie ludziom biednym i prostym, czyli tym, którzy byli spragnieni bliskiej obecności Boga wyzwalającego, uzdrawiającego, przynoszącego szczęście i ulgę w cierpieniu. Dlatego głoszenie Ewangelii ubogim oznaczało dla redemptorystów proklamację miłości Boga, dającej wybawienie, które przynosi potrzebującym sam Chrystus, ukazując im najwyższą godność, jaką jest obdarzony człowiek – godność dziecka Bożego⁵. Miejszem realizacji owego zadania stała się zwłaszcza ambona, z której wzywali słuchaczy do odkrycia treści i znaczenia Odkupienia Chrystusowego w ich życiu.

Łączność posługi głoszenia słowa z duchowością Odkupienia u redemptorystów można zauważyć najpierw w tym, że ich kazania przeważnie cechował chrystocentryzm, gdyż ukazywali słuchaczom przede wszystkim osobę Chrystusa Odkupiciela, oryginalność i odkupieńcze znaczenie Jego misji na ziemi, dzięki której człowiek nie tylko został wybawiony od dominacji grzechu i śmierci, ale także uratował się od wiecznego potępienia, jednocześnie otrzymując możliwość trwania w bliskiej relacji z Bogiem, który kocha, obdarza szczęściem i prawdziwą wolnością⁶.

Typowe dla kaznodziejstwa redemptorystowskiego było również częste odwoływanie się do osoby Maryi, Matki Bożej, aby uświadamiać słuchaczom rolę

² G. Velocci, *Cristo: centro della spiritualità alfonsiana*, „Spicilegium Historicum” 45 (1997), s. 59.

³ S. Majorano, *Symposium z okazji 300-lecia urodzin Marii Celeste Crostarosa oraz św. Alfonsa M. Liguori*, „Revertimini ad fontes” 1 (1997), s. 148; A. Bałuk, *Potrzeba Odkupienia dzisiaj*, w: *Oddać życie dla obfitego Odkupienia. Charyzmat Redemptorystów 2004*, red. R. Hajduk, „Revertimini ad fontes” 1 (2004), s. 20.

⁴ *Konstytucje Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela*, Rzym 1986, rozdz. I, dz. 2, art. 1.6.

⁵ F.X. Durrwell, *Continuer le Christ Sauver par l'apostolat de l'annoce missionnaire*, „Spicilegium Historicum” 34 (1986), s. 110.

⁶ A. Bałuk, *Potrzeba Odkupienia dzisiaj*, dz. cyt., s. 20.

i znaczenie Bogarodzicy w realizacji dzieła Odkupienia. Najświętsza Dziewica Maryja jest najdoskonalszym wzorem tego, jak udzielić Bogu pełnej odpowiedzi na propozycję odkupieńczego dialogu, zainicjowanego przez Stwórcę. Ona nie tylko swoim życiem w pełni powiedziała „tak” Bogu, który zbawia, lecz idąc w ślad za swoim Synem i Boskim Odkupicielem, pomagała Mu wypełnić dzieło Odkupienia⁷. To właśnie dlatego znaczną część swoich kazań redemptoryści od początku poświęcają Matce Bożej i zachęcają wiernych, by Ją wychwalać, czcić, modlić się do Niej, a także Ją naśladować.

Przepowiadanie redemptorystów nie dotyczyło jedynie Chrystusowego Odkupienia dokonanego w historii, lecz odnosiło się także do jego aktualnego charakteru, gdyż w swoich kazaniach misjonarze zachęcali słuchaczy do otwartości serca na przyjęcie jego owoców oraz do pełnego osobistego zaangażowania w proces wyzwolenia współczesnego świata od zła i panowania szatana. Dlatego zachęcali wiernych z ambony do świadomego i pobożnego uczestnictwa w sakramentach Kościoła, zwłaszcza sakramencie pokuty i Eucharystii. Poprzez aktywny udział w celebracjach sakramentalnych chrześcijanie wyrażają swoją tęsknotę za Odkupieniem Chrystusowym, aby dzięki niemu osiągnąć zbawienie i zanieść go światu, uczestnicząc w dziele przemiany doczesnej rzeczywistości w królestwo Boże⁸.

2. Soteryjny charakter i wymiar krzyża Chrystusowego

Na podstawie zachowanych do naszych czasów tekstów kazań o. Zenona Kowalyka, prawdopodobnie głoszonych przez niego w czasie Wielkiego Postu, można stwierdzić, że temat Odkupienia jest centralny i wiodący w jego posłudze kaznodziejskiej⁹. W większości kazań obecne są motywy cierpienia i śmierci Jezusa Chrystusa, Jego męki krzyżowej, której celem było urzeczywistnienie odkupienia człowieka poprzez kenozę i ofiarowanie swojego życia przez Syna Bożego.

Paradoks odwiecznego planu zbawienia Boga Ojca, który doskonale wypełnił Jego Syn Jezus Chrystus, w ujęciu o. Kowalyka polegał na tym, że „ten bezsilny i obdarty z odzieży, zakrwawiony i wzgardzony człowiek, to druga Osoba

⁷ „Poświęcić nasze życie dla obfitego odkupienia”. Instrumentum laboris dla XXIII Kapituły Generalnej CSsR, Rzym 2003, w: *Oddać życie dla obfitego Odkupienia. Charyzmat Redemptorystów 2004*, dz. cyt., s. 144.

⁸ Tamże, s. 142–144.

⁹ Do cyklu „Rekolekcje wielkopostne” zalicza się 14 kazań, z których 11 bezpośrednio ukazuje cierpienia Jezusa Chrystusa pod kątem ich odkupieńczej wartości oraz wzywa słuchaczy do osobistego włączenia się w dzieło Odkupienia dzisiejszego świata od szatana, zła i grzechu poprzez radykalne nawrócenie, odrzucenie grzechu oraz przyjęcie chrześcijańskiej postawy w życiu codziennym; P. Chorniy, *Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowalyka CSsR*, Tuchów 2006 (mps), s. 49.

Boża, to Bóg Wszechmogący, to Pan nieba i ziemi”¹⁰. On dobrowolnie oddaje się w ręce zuchwałych ludzi, którzy ośmielają się Go biczować, drwić z Niego, włożyć na Niego krzyż oraz pozwalają Mu konać w ciężkim bólu. Dzięki szczegółowym opisom etapów odkupieńczej męki Chrystusa o. Zenon próbuje odsłonić przed audytorium niepojętą miłość Boga do człowieka, Jego delikatność i czułość w stosunku do sponiewieranego przez grzech stworzenia, które ośmiela się podnieść rękę na swego Stwórcę¹¹. Błogosławiony męczennik w swoich wystąpieniach podkreśla, iż Jezus Chrystus podczas odkupieńczej męki jest całkowicie posłuszny Ojcu. Jego cierpienie ma soteryjny charakter, który najpełniej wyraża się w triumfie Zmartwychwstania¹².

Każde związane z odkupieniem ludzkości wydarzenie z ostatnich dni życia Jezusa jest dla o. Kowalyka ważne nie tylko ze względu na ukazanie całej zbawczej działalności Chrystusa, należącej do przeszłości, ale również dlatego, że Odkupienie ma znaczenie dla terażniejszości – zwłaszcza dla życia pojedynczego wierzącego, który winien współpracować w tym dziele, „uśmierzając” przez to ból Jezusa, który cierpi. Można w tym dostrzec duszpasterską interpretację wydarzeń bezpośrednio związanych z wyzwoleniem ludzkości z niewoli grzechu i śmierci¹³.

Według o. Kowalyka, agonię Chrystusa w ogrodzie Getsemani można „łagodzić” poprzez własną gorliwość w spełnianiu woli Bożej, uwrażliwienie sumienia na grzech, czynienie pokuty i głębokie pragnienie życia duchowego. Jezus bowiem do dziś cierpi z powodu tego, że wiele osób nie odpowiada na Jego wielką miłość oraz nie korzysta z obfitego Odkupienia¹⁴. Umocnieniem dla Zbawiciela są ludzie sprawiedliwi, w tym również męczennicy, którzy z miłości do Niego ofiarowują życie dla zbawienia ludzkości, a także grzesznicy, którzy naprawdę żałują za swoje grzechy i powracają do Boga¹⁵.

Policzek, który Jezus otrzymał od jednego ze strażników w obecności arcykapłana Annasza (J 18, 22), jest według o. Kowalyka wymierzany Mu i dzisiaj, gdy ktoś popełnia grzech śmiertelny¹⁶. Wtedy bowiem człowiek staje się obojętny na upokorzenie Jezusa i lekceważy zjawisko grzechu na świecie, uważając go za normę postępowania. Chociaż dzisiejszy człowiek na różne sposoby policzkuje Jezusa, On nie przestaje go kochać, a nawet miłuje go „bardziej niż

¹⁰ З. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Бичування = Нагоди*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 3, cz. III, ark. 2.

¹¹ P. Chorniy, *Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowalyka CSsR*, dz. cyt., s. 49.

¹² Тамże.

¹³ Тамże, s. 68.

¹⁴ З. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Ісус в Оливнім городі*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 3, cz. I, ark. 4; А. Качмар, *Гомілетична спадщина о. Зенона Ковалика, ЧНІ, Львів 2011 (mp)*, s. 28.

¹⁵ З. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Ісус в Оливнім городі*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 3, cz. I, ark. 4.

¹⁶ З. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Полічник Ісуса = Смерть. Гріх*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 3, cz. II, ark. 2.

kochająca matka, albowiem dla zbawienia ludzkiej duszy przelał On ostatnią kroplę krwi”¹⁷.

W podobny sposób o. Kovalyk interpretuje i inne etapy biblijne realizacji Odkupienia przez Chrystusa. Przywiązanie Go do słupa i biczowanie symbolizuje okazje do grzechu oraz pokusy, którym dana osoba się poddaje i nie chce się z nimi rozstać¹⁸; koronowanie cierniem przypomina kaznodziei lekceważącej i świętokradzki stosunek do sakramentu pokuty¹⁹; natomiast tchórzliwy wyrok Piłata – niewłaściwe przygotowanie oraz odbycie spowiedzi²⁰. Jednak nawet takie nieodpowiedzialne zachowanie ludzi do końca nie zniechęciło Zbawiciela do tego, aby złożyć siebie w zbawczej ofierze za grzechy ludzkości i dać człowiekowi możliwość, by w każdym momencie mógł otrzymać przebaczenie Boga²¹.

W tym kontekście całe odkupieńcze dzieło Chrystusa, wypełnione cierpieniem za grzechy świata, w kazaniach o. Zenona Kowalyka stanowi podstawę pozwalającą sformułować wnioski duszpasterskie²². Kenoza Jezusa, o której mówi kaznodzieja, domaga się od słuchaczy reakcji w postaci zaangażowania się w nie. Chrześcijanie mogą wypełnić to zadanie dzięki osobistym i wspólnotowym staraniom o to, by prowadzić wzorowe życie moralne, kontynuując nieprzerwanie proces nawracania się i okazując wdzięczność Bogu za „obfite Odkupienie”, które osiągnęło swój szczyt i całkowitą realizację w paschalnym misterium Jezusa Chrystusa²³.

3. Najświętsza Bogarodzica Maryja i Jej rola w Chrystusowym dziele Odkupienia

Znaczną część spuścizny homiletycznej o. Kowalyka stanowią kazania poświęcone Bogarodzicy Maryi²⁴. Przedstawiają one Najświętszą Dziewicę jako pierwszą osobę spośród ludzi, która została uczestnikiem dzieła Odkupienia swego Syna Jezusa. Stało się ono rzeczywistością dzięki pozytywnej odpowiedzi Maryi na Boże powołanie – zgodzie na poczęcie i zrodzenie Jezusa, oraz dzie-

¹⁷ Tamże, ark. 4.

¹⁸ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Бичування = Нагоди*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. III, ark. 2–3.

¹⁹ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Вінчання терням = святотатські сповіди*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. IV, ark. 3–5.

²⁰ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Вирок Пилата*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. V, ark. 3.

²¹ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Св. Петро. Нагоди*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. III, ark. 5–6.

²² А. Качмар, *Душпастирська праця о. Зенона Ковалика, ЧНІ серед греко-католиків Галичини і Волині*, Львів 2011 (mp), s. 32–33.

²³ P. Chorniy, *Działalność apostolska bł. Zenona Kowalyka*, dz. cyt., s. 69.

²⁴ Z zachowanych do dziś 37 kazań 22 było przygotowanych do wygłoszenia na nabożeństwach majowych ku czci Matki Bożej.

ki Jej cnotliwemu i pobożnemu życiu, a także poprzez Jej opiekę nad wiernymi i wstawiennictwo za nimi po Jej śmierci²⁵.

W kazaniach wygłaszanych na cześć Maryi o. Zenon przypomina, że podstawą i warunkiem Jej udziału w dziele Odkupienia było Niepokalane Poczęcie, któremu poświęca sześć mów. Kaznodzieja często w sposób obrazowy podkreśla, iż dusza Maryi od momentu poczęcia była swoistym rajem i wzorem piękna nadprzyrodzonego²⁶: „O, jak piękny, jak cudowny jest krajobraz tego raju wewnętrznego duszy Niepokalanej Dziewicy Maryi”²⁷. Ona jest „pierwszym dzieckiem łaski”, „białą Lilią pośród grzechu”, „Gwiazdą jutrzeńki”, która wiernie wypełnia zadania zlecone Jej przez Stwórcę od samego początku swego istnienia²⁸.

Dla bł. Zenona Kowalyka Bogarodzica jest wzorem poświęcenia się Bogu przez dobrowolne „tak” na bycie Matką Jezusa Chrystusa. Maryja mogła oddać się Bogu całkowicie dzięki uważnemu słuchaniu słowa Bożego i jego doskonałemu wypełnianiu. Kaznodzieja przekonuje, że „matka Jezusa była całkowicie posłuszna Bogu i oddała swoje życie pod Jego kierownictwo”²⁹. Przybliży chrześcijanom sens poświęcenia Maryi, jego znaczenie dla dzieła Odkupienia oraz ukazuje Jej miejsce w życiu każdego człowieka³⁰. Opisuje Bogarodzicę jako Matkę godną posłuszeństwa, gdyż sam Chrystus obdarzał Ją szacunkiem i słuchał Jej, wykonując wszystkie Jej polecenia w ciągu 30 lat swojego ziemskiego życia³¹.

Według o. Kowalyka, Matka Boża to wzór życia chrześcijańskiego, gdyż była pierwszą, która poprzez doskonałą modlitwę w codziennym życiu odpowiadała na dar zbawienia wysłużonego ludziom przez Jej Syna: „Dlaczego i Ty, bracie, siostró, z kolei nie mógłbyś ofiarować Bogu przez ręce Maryi wszystkie modlitwy, własne cierpienia i liczne niedomagania w życiu codziennym?! Najświętsza Dziewica przyjmuje twoją ofiarę w swoim sercu i przedstawi przed Panem Jezusem, aby zbawić dusze”³².

Najświętsza Maryja Panna w kazaniach o. Kowalyka pojawia się jako Matka wszystkich ludzi, żarliwie ich kochająca, zwłaszcza grzeszników, którzy nie odpowiedzieli na zaproszenie do przyjęcia Odkupienia Chrystusa, i stara się być w stałej łączności z Kościołem na ziemi: „Matka Boża nie zapomina również o potrzebach doczesnych swoich dzieci”³³. Tę szczególną rolę

²⁵ А. Качмар, *Гомілетична спадщина о. Зенона Ковалика*, ЧНІ, dz. cyt., s. 18.

²⁶ Тамże, s. 19.

²⁷ З. Ковалик, *Марія. Город замкнений*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 2, cz. III, s. 5.

²⁸ Р. Chorniy, *Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowalyka CSsR*, dz. cyt., s. 73–78.

²⁹ А. Качмар, *Гомілетична спадщина о. Зенона Ковалика*, ЧНІ, dz. cyt., s. 22.

³⁰ Р. Chorniy, *Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowalyka CSsR*, dz. cyt., s. 82; tenże, *Działalność apostołska bł. Zenona Kowalyka*, dz. cyt., s. 70–71.

³¹ Тамże, s. 83.

³² З. Ковалик, *Маївки. Треба бути апостолом, як Марія*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 2, cz. II, ark. 1.

³³ З. Ковалик, *Марія. Діва ласкава*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, т. 2, cz. III, s. 24.

zaczyna wypełniać od razu po Wniebowzięciu. Dlatego o. Kowalyk w kazaniu, które wygłosił 29 sierpnia 1940 roku na odpuście w Tarnopolu – najprawdopodobniej właśnie ono było przyczyną jego aresztowania – nazywa śmierć radosnym i szczęśliwym dniem dla Bogarodzicy, „pięknym umieraniem”, które stało się możliwością spotkania z Chrystusem i początkiem Jej misji wstawiania się u Boga za ludźmi: „Śmierć Maryi daje niebu niezrównaną Królową, a ziemi potężną Orędowniczkę”³⁴.

Tak więc o. Kowalyk w swoich kazaniach przedstawia Maryję jako kogoś, kto blisko współpracuje ze Zbawicielem w dziele Odkupienia. Prawie każde przemówienie błogosławiony męczennik kończył apelem do słuchaczy, aby poświęcili swoje życie Najczystszej Dziewicy i oddali się pod Jej opiekę: „Dlatego zawsze uciekajmy się do Niej z wielkim zaufaniem, a [Ona] wysłucha nas”³⁵. Zgodnie z homiletyczną tradycją redemptorystowską, o. Zenon nauczał o Maryi jako o Matce Miłosierdzia, która troszczy się o los grzeszników, pomagając swoim dzieciom coraz mocniej kochać Boga i być Mu wiernym. Jest to Odkupienie przeobfite, gdyż obejmuje każdego, kto jest poddany władzy grzechu³⁶.

4. Eucharystia jako nieustanna aktualizacja Odkupienia

Kazania o. Kowalyka zatytułowane *Służba Boża, Cierpienie Eucharystycznego Jezusa* i *Adoracja Najświętszego Sakramentu* zapraszają słuchacza do wglębnienia się w tajemnicę bezkrwawej Ofiary – Eucharystii, która podobnie jak inne sakramenty Kościoła pozwala każdemu wierzącemu osobiście i bezpośrednio uczestniczyć w odkupieńczym działaniu Jezusa Chrystusa. Dzięki temu bowiem, iż w nich urzeczywistnia się dzieło Odkupienia, ludzie otrzymują „wielkie skarby i korzyści”³⁷.

Eucharystia w sposób szczególnie odzwierciedla Chrystusową ofiarę, złożoną przez Niego dla zbawienia całej ludzkości³⁸, dlatego o. Kowalyk w kontekście kazań o liturgii Mszy św. często używa terminu „bezkrwawa Ofiara”, która znajduje swój prototyp już w ofiarach składanych w Starym Testamencie, jak również w ofiarowaniu przez Maryję Dziecięcia Jezus w świątyni jako daru dla Boga³⁹. Redemptorysta podkreśla przy tym, że starotestamentowe składanie

³⁴ Z. Ковалик, *Маївки: Успення Пречистої Діви*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 2, cz. II, s. 1–2.

³⁵ Z. Ковалик, *Маївки. Марія найчутлишою нашою Матір'ю*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 2, cz. II, s. 3.

³⁶ Z. Ковалик, *Мати Божя Цариця України. Марія Цариця Неба і наша Мати*, t. 2, cz. I, s. 1–5; P. Chorniy, *Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowalyuka CSsR*, dz. cyt., s. 91.

³⁷ Z. Ковалик, *Реколекції Великописні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 1.

³⁸ Tamże, ark. 3–4; Z. Ковалик, *Тернія Евхаристійного Ісуса*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. II, ark. 3.

³⁹ Z. Ковалик, *Реколекції Великописні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 3–4; Z. Ковалик, *Адорация: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. II, ark. 4; P. Chorniy,

ofiar nie było miłe Bogu, ani też nie mogło usprawiedliwić człowieka i zgładzić jego grzechów. Również ofiary całopalne były jedynie typem „przyszłej odkupieńczej ofiary i były z nią duchowo związane, lecz nie zbawiały”⁴⁰.

Tak więc dla odkupienia ludzkości potrzebna była nie krwawa ofiara zwierząt, lecz ofiara Jezusa na krzyżu oraz jej uobecnianie się w Ofierze Eucharystycznej – bezkrwawej i czystej. Dlatego też podczas Ostatniej Wieczerzy, przed powrotem do domu Ojca Niebieskiego, Chrystus ustanowił Eucharystię i nakazał uczniom, aby stale sprawowali ją na Jego pamiątkę (Łk 22, 19)⁴¹. Boska Liturgia, która odzwierciedla i urzeczywistnia zbawcze cierpienia Chrystusa, „jest prawdziwą Ofiarą i tą samą Ofiarą, która była złożona na krzyżu, dlatego że ta sama Osoba jest i tym, kto składa Ofiarę, i samą Ofiarą. Jest to ten sam Jezus Chrystus, który na krzyżu jest barankiem ofiarnym”⁴². Natomiast kapłan sprawujący Boską Liturgię wypełnia szczególne zadanie tego, kto w sposób widzialny „rozdaje” zbawienie ludziom jako lekarstwo na grzech. Z rąk kapłana „Niebieski Ojciec przyjmuje ofiarę tak samo, jak kiedyś przyjął ją od Chrystusa, jak przyjął w ofierze Chrystusa z rąk Maryi i sprawiedliwego Symeona w dniu ofiarowania w świątyni”⁴³.

W swoich kazaniach o. Kowalik bezpośrednio wiąże Eucharystię ze zbawczymi czynami Chrystusa⁴⁴. Dzięki Eucharystii, w której uobecnia się Boże zbawienie, Chrystus łączy wszystkich pojedynczych członków Kościoła w jedną wspólnotę odkupionych. „To jest łańcuch, który wiąże się w tajemniczy sposób: triumfalny, cierpiący i walczący Kościół jest jednym duchowym (mistycznym) Ciałem Chrystusa”⁴⁵.

Mając na względzie celebrację misterium Odkupienia, o. Zenon często przypomina niezwykle przywileje i korzyści, jakie otrzymują ci wierni, którzy są zjednoczeni z Eucharystycznym Chrystusem. Podczas Boskiej Liturgii ich modlitwa jest najbardziej skuteczna, ponieważ jej owocem jest miłosierdzie Boże: „jest to środek najlepszy, aby wielbić i czcić Pana Boga; aby odwrócić od nas sprawiedliwy Jego gniew za nasze grzechy”⁴⁶. Ponadto udział w Eucharystii daje wierzącemu bezpośrednią możliwość uczestnictwa w rozszerzaniu dzieła Odkupienia na cały świat, gdy swoją modlitwą przyczynia się do nawrócenia grzeszników. Udział w Boskiej Liturgii daje również człowiekowi pewność, że Bóg słyszy jego

Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowaluka CSsR, dz. cyt., s. 61.

⁴⁰ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 1.

⁴¹ Tamże, ark. 2.

⁴² Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 2; Z. Ковалик, *Терпіня Евхаристійного Ісуса*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. II, ark. 7.

⁴³ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 2.

⁴⁴ Z. Ковалик, *Адорация: Установлення Пресв. Євхаристії*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. I, ark. 3.

⁴⁵ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 3.

⁴⁶ Tamże, ark. 3, 5; Z. Ковалик, *Терпіня Евхаристійного Ісуса*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. II, ark. 10.

modlitwę i wysłuchuje jej, gdyż w Eucharystii sam Chrystus przedstawia ją Ojcu Niebieskiemu⁴⁷. Eucharystia daje człowiekowi gwarancję osiągnięcia eschatologicznej pełni: „Niech ona będzie dla nas słońcem, szczęściem i błogosławieństwem Bożym w tym życiu, a na przyszłość zadatkiem szczęścia wiecznego”⁴⁸.

Eucharystia jest świadectwem wielkiej miłości Chrystusa, który chce pozostać Odkupicielem dla ludzi przez całe ich życie, każdego dnia zapraszając ich do żywego jednoczenia się z Nim na Boskiej Liturgii⁴⁹. Jezus, znając ludzką słabość i grzeszność, w Eucharystii leczy duszę i sprawia, że człowiek doświadcza, iż jest umiłowany dzieckiem Boga. Eucharystia umacnia go też do walki z grzechem, pozwalając mu zaczerpnąć sił z wielkiego daru Odkupienia⁵⁰. Wszystko to sprawia, że stosunek chrześcijanina do Eucharystii należy uznać za „termometr” ukazujący wielkość jego miłości do Boga⁵¹.

W swojej posłudze kaznodziejskiej o. Kowalik wzywa każdego wierzącego, aby często przybliżał się do stołu eucharystycznego⁵² oraz dziękował Chrystusowi za możliwość uczestniczenia w dziele Odkupienia. Najpiękniejszą odpowiedzią na Jezusowy dar zbawienia jest jak najczęstsze przyjmowanie Go w Komunii św.⁵³. Wtedy też człowiek najpełniej okazuje miłość Bogu, który obdarzając ludzi obfitym Odkupieniem, zasłużył na to, aby Go kochano z całego serca⁵⁴.

* * *

Lektura kazań o. Zenona Kowalyka pozwala stwierdzić, że jako kaznodzieja pełnił on posługę w klimacie duchowości redemptorystowskiej, gdyż często umieszcza Jezusa Chrystusa Odkupiciela w centrum głoszonego orędzia, a cała jego spuścizna homiletyczna przesiąknięta jest tematyką soteriologiczną. Chrystus w kazaniach o. Kowalyka jest przedstawiany jako doskonały Odkupiciel, który dokonuje Odkupienia człowieka przez kenozę oraz dobrowolne oddanie się w ręce grzeszników. Szczegółowe opisy cierpień Syna Bożego mają skłonić słuchaczy do odkrycia niezwyklej wartości Chrystusowej łaski zbawienia poprzez osobiste zgłębianie misterium życia i śmierci Odkupiciela, modlitwę i naśladowanie Jego postawy.

Kazania maryjne o. Zenona Kowalyka mają na celu ukazać Dziewicę Maryję jako doskonały przykład przyjęcia Bożego Odkupienia oraz jako Tę, która po-

⁴⁷ Z. Ковалик, *Адорация: Користи Св. Причастя*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. III, ark. 3.

⁴⁸ Z. Ковалик, *Реколекції Великопісні: Служба Божа*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 3, cz. VIII, ark. 4.

⁴⁹ Tamże, ark. 5.

⁵⁰ Z. Ковалик, *Адорация: Исус Жертвою*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. II, ark. 5; Z. Ковалик, *Адорация: Користи Св. Причастя*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. III, ark. 2.

⁵¹ Z. Ковалик, *Терпіня Евхаристійного Ісуса*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. II, ark. 5-7.

⁵² Z. Ковалик, *Адорация: Преблагання*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. V, ark. 4.

⁵³ Z. Ковалик, *Адорация: Часте св. Причастя*, w: Архів ЛПЧНІ у Львові, t. 4, cz. VI, ark. 8.

⁵⁴ P. Chorniy, *Posługa kaznodziejska bł. Zenona Kowalyka* CSsR, dz. cyt., s. 71.

święciła swoje życie dziełu zbawienia ludzkości. Podobnie stwierdzają dzisiejsze Konstytucje Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela: Bogarodzica „jako służebnica Pańska, poświęciła się całkowicie osobie i dziełu Syna, służyła i nadal służy tajemnicy Odkupienia, pomagając nieustannie w Chrystusie ludowi Bożemu” (nr 32).

Eucharystię o. Kowalyk przedstawia jako wyraźną szansę dla słuchacza, aby skorzystać z owoców Odkupienia i wziąć czynny udział w kontynuacji zbawczego dzieła Chrystusa, troszcząc się najpierw o swój osobisty rozwój duchowy. Eucharystia buduje wspólnotę Kościoła, w którym ludzie zjednoczeni z Bogiem i pomiędzy sobą dzięki mocy płynącej z przyjęcia Ciała i Krwi Chrystusa podejmują służbę dla zbawienia świata.

Wszystko to, o czym mówił kaznodzieja w swoim przepowiadaniu, urzeczywistniło się w jego życiu. Swoje słowa najpierw poświadczał wiernym wypełnianiem obowiązków wynikających z przynależności do wspólnoty życia konsekrowanego, a także posługą kapłańską i misjonarską, gdy głosił obfite Odkupienie i pomagał ludziom czerpać z niego na sposób sakramentalny. Ostatecznie autentyczność swojego nauczania potwierdził dobrowolnie przyjętą śmiercią męczeńską, odchodząc z tego świata jako sługa Chrystusowego Odkupienia.

Summary

The proclamation of the “Plentiful Redemption” (Ps 130:7) in the homiletical service of the blessed martyr Fr. Zenon Kovalyk CSsR (1903–1941)

The article presents the way of the pastoral communication through preaching the meaning and significance of the “Plentiful Redemption” (Ps 130:7) in the life and homiletic activity of martyr and Redemptorist priest Zenon Kovalyk, CSsR (1903–1941). The article describes Fr Kovalyk as experienced pastor, whose pastoral formation was strictly influenced by the Redemptorist spirituality, considering soteriological perspective as the main motivation for the earth mission of Jesus Christ. The preaching’s features of Z. Kovalyk represent the Savior as the only and indispensable Redeemer of the mankind sent by God. Through His “kenosis” and obedient behavior, Jesus voluntarily surrendered himself into the hands of sinners up to death on the Cross. The first person, who took part in the redemption plan according to preaching words of Fr Kovalyk, was the Mother of God – Theotokos. Through her full dedication and sacrifice to God she became a real model and first example of the redeemed person among all human persons. Her life is also an encouragement for every person to establish close cooperation with God. The Sacraments, especially the Eucharist, in sermons of Fr Z. Kovalyk provide an opportunity for the audience to active participation in the continuing implementation of the redemption of the world through Christ, doing spiritual and missionary life.

Andriy Oliynyk CSsR – ur. w 1979 roku, kapłan greckokatolicki. Pracuje jako wykładowca teologii pastoralnej, misjologii oraz komunikacji kościelnej na Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim we Lwowie. W 2011 roku obronił doktorat z teologii na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Jest duszpasterzem młodzieży, ponadto głosi misję i rekolekcje na Ukrainie, w Polsce, Belgii, Portugalii oraz USA.